

Kronavetter Péter

ISKOLÁK BEZÁRT UDVARAI BUDAPESTEN

Kint és bent, zárt és nyitott újraértelmezése oktatási épületekben

BME Építőművészeti Doktori Iskola
Egyéni Kutatás
Témavezető:
Marosi Bálint DLA
2013

TARTALOMJEGYZÉK

1	ABSZTRAKT	3
1.1	A kutatás célja	3
2	BEVEZETŐ TANULMÁNY	4
2.1	Szubjektív bevezető	4
2.2	A nyitott iskola	5
2.3	A bezárt iskola	6
2.4	Alternatív használatok	6
2.5	Összefoglalás	7
3	BEZÁRT ISKOLÁK ELEMZÉSE	8
3.1	Jelenlegi helyzet	8
3.2	A vizsgálat szempontjai	8
3.3	Fényes Elek szakközépiskola	9
3.4	Keleti István Szakközépiskola	9
3.5	Dózsa György úti iskola	10
3.6	Fehérvári úti iskola	11
4	MEGVALÓSULT PÉLDÁK	12
4.1	A bemutatás szempontjai	12
4.2	Országbíró sétány	12
4.3	Jurányi inkubátorház	13
4.4	SZIG belső udvar	14
5	ÖSSZEFOGLALÁS	15
5.1	Összefoglalás	15
5.2	Szubjektív befejezés	16
	FELHASZNÁLT IRODALOM	17
	Bibliográfia	17
	Online források	18
	Annotált bibliográfia	19

1 ABSZTRAKT

A dolgozat a budapesti bezárt iskolák, illetve a hozzájuk tartozó iskolaudvarok ideiglenes hasznosításának lehetséges útjait járja körül. Elsődleges célja összegezni kint és bent, iskola és városi (valamint társadalmi) környezet megváltozott (megváltoztatandó) viszonyrendszerét, majd ehhez a komplex rendszerhez viszonyítva bemutatni a bezárt intézményekben rejlő lehetőségeket és építészeti válaszokat. A jelenlegi, hasznosítatlan állapotot nem az épületek életciklusának önálló fázisként értelmezi (működő iskola – bezárt iskola – hasznosítás), hanem mint lehetőséget mutatja be, amely által részben közelíthetőek egymáshoz a jövő oktatásáról alkotott elképzeléseink, illetve a budapesti iskolák jelenlegi helyzete.

1.1 A KUTATÁS CÉLJA

2 BEVEZETŐ TANULMÁNY

Hreinn Friðfinnsson izlandi képzőművész 1974-ben megkezdett alkotás-sorozata 2012-ben egészült ki a harmadik, befejező darabbal. A művek Friðfinnsson egy olvasmányélményén alapulnak: Þórbergur Þórðarson Íslenskur aðall (Ízlandi arisztokrácia, 1938) című könyvének egyik szereplője, Sólun Guðmundsson olyan házat épít, amelynek a külseje van befelé, és a belseje van kifelé. Sólun úgy gondolkodik, hogy bár a házak belső, tapétázott falai a legszebbek, bent kevesen láthatják ezt a szépséget, így ha meg akarjuk osztani ezt, ki kell fordítanunk a házat. Kísérlete tehát egyszerre reflektál a kint és a bent, a zárt és a nyitott viszonyára, és feszegeti a közösség számára való építés, a közösségi beágyazódás kérdését. A három mű:

1. House Project (1974, látamező Hafnarfjörður-tól délre, Izland)

Sólun házának megépítése, kívül tapétázott, belül fával burkolt, kifordított ház, a külső falakon az építés képei lógnak. Kint és bent felcserélődése, az első ház tartalmazza az egész világot, kivéve önmagát.

2. Second House (2003, Kerguéhenec, Franciaország)

Egy művészeti központ parkjában megépül az első ház visszafordított párja. Teljesen hagyományos ház, a kint kint, a bent bent található (Thoreau - Walden, Heidegger – Hütte, Wittgenstein – Skjolden). A belső térben képek lógnak az első házról, a tér közepén egy meteoritdarabon a harmadik ház apró modellje áll. A ház ajtaja zárva, csak kintről lehet belátni. A második ház egyszerre jeleníti meg múltját, valóságos jelenét és lehetséges jövőjét.

3. Third House (2012, látamező Hafnarfjörður-tól délre, Izland)

Az első ház (pár év alatt az időjárás teljesen elmosta) helyén megépül a ház kontúrja fehérre festett zártszelvény szerkezetből. Kint és bent összemosódik, a ház házként való értelmezése kérdéses.

Friðfinnsson művészeti kutatása inspiráló és elgondolkodtató vezérfonala lehet a bezárt iskolákról készített kutatásnak, az egyes művek kapcsán kibontható a kutatás három fő témaköre, ha úgy tetszik az iskolák létezésének három kiemelt stádiuma:

1. Nyitott iskola (az iskola nyitása, komplexitás, megváltozott szerepek)

Az iskolaépületekkel szemben támasztott elvárások jelentős változásának bemutatása, szűkebb halmazon belül értelmezve: határok, iskola és környezet, iskola és város, iskola és kert viszonya. A hagyományos iskoláról alkotott képhez képest való kifordítás.

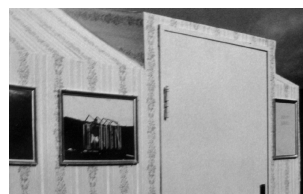
2. Bezárt iskola (jelenlegi helyzet)

A valóság, az előző századi iskolaépületek valósága Budapesten, rejtőző értékek, és a jelenség lehetőségként való értelmezése.

3. Alternatív használat (bezárt iskolákban rejlő lehetőségek)

A határok, bezártság módosítása révén a lehetőségek vizsgálata és feltérképezése. A bezárt iskolák visszakapcsolása a tanulás kiterjesztett fogalmához.

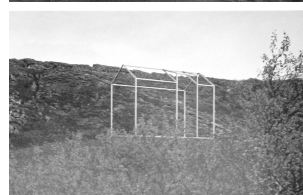
2.1 BEVEZETŐ

01. Hreinn Friðfinnsson - House Project 1974

02. Hreinn Friðfinnsson - Second House 2003

03. Hreinn Friðfinnsson - Third House 2012

A jövő iskolájáról alkotott elképzelésünk egyik legfontosabb, e tanulmányban vizsgált aspektusa a kint és bent hagyományos dichotómiájának feloldódása. Ez természetesen értelmezhető egy nagyobb jelenség részeként, ahol az európai klasszikus világszemlélet ellentétpárjai kénytelenek feloldódni olyan kortárs trendek hatására, mint a kommunikáció felgyorsulása, a rendelkezésre álló információ beláthatatlan méretűre növekedése, a mobilitás és globalizáció jelensége, a hierarchiák szerepének csökkenése, az individualizáció és az ökológikus gondolkodás előtérbe kerülése.

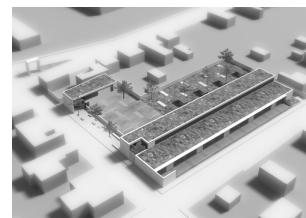
Ez a folyamat nem pusztán a pedagógiai módszereket (hogyan?), hanem ezekkel összefüggésben az oktatás tereit (hol?) is új kihívások elé állítja. A jelenlegi trendek és tendenciák olyan befogadó iskola képét festik fel, amelyben a környezetre való nyitás (Friöfinnsson első házánál kifordulás), a közösségi beágyazódás, és a komplex használat révén a határok elmosódása alapvető követelmény. Felmerül a szűkebb lakókörnyezet bevonása az iskola életébe (rendezvények, szakkörök, szociális iroda), az iskolaudvarokra vonatkozóan pedig a határok részleges kinyitása és a közösséggel való megosztás (délutáni használat). A nyitással járó összetett használat komplexebb téri rendszereket követel meg, e követelmények eredményeként átalakul a közterület és az iskola viszonya is (köztér, bejárat, aula). A folyamatnak szélsőséges példái az iskolaépületről alkotott képünk (iskola mint erőd) kérdőjelezi meg: a szétszórta iskolák, a kiterjesztett iskolák (extended school), vagy a tanulók hálózata nyitottság szempontjából is mind túlmutatnak a rendelkezésünkre álló intézményrendszeri épületállomány nyújtotta lehetőségeken.

Ennél tágabb összefüggésben is vizsgálja az jövő iskoláját Herzberger, a Space and Learning kötet esszéi nem csak az iskola épületét, annak konkrét környezetéhez való kapcsolódását, hanem a tanulás fogalmának általános, univerzális léptékre történő kiterjesztését is körüljárják. Ebben a koordináta-rendszerben az élethosszig tartó tanulás fogalma (life-long learning, education permanente) mentén szembeállítja az oktatást és a tanulást, a tanulás leszakad a hagyományos értelemben vett iskoláról. Ahogyan az általa felvázolt iskolák a várost képzik le, úgy a város is felnagyított iskolává válhat ebben a megközelítésben (The City as Macro School). Ennek a lehetőségnek egyik feltétele a gyerekek számára feltárt város (Cities for Children), ahol a számukra biztonságosnak ítélt terület nem korlátozódik az oktatási intézmények védett területeire (Playspace), de ide sorolható akár a tradicionálisan felnőtt használatot feltételező kulturális közintézményekben megjelenő pedagógiai munka (például drámapedagógia, múzeumpedagógia). Másik alapelve pedig az iskolatervezés tapasztalatainak kiterjesztése a felnőttek városára is: a túlszabályozott városi terek mellett az elidegenedés jelenségének ellenpontozásához szükség van a tapasztalás, felfedezés élményét erősítő, alternatív használatokat kínáló és részvételre hívó terekre is.

2.2 A NYITOTT ISKOLA

04. De Opmaat extended school - Herman Herzberger - Arnhem 2007 - bejárat, köztér és amfiteátrum

05. Pestszentimre Óvodacentrum építészeti tervpályázat, megvétel nyert pályamű 2010 - A szabályozás szerinti előkert mint közterület szolgál a szűkebb lakókörnyezetnek, kiállítópavilon az érkező buszmegállóban, az óvodakert délutáni nyitott használatra, a kerítés átértelmezése. (Nagy Bálint, Gönczi Anikó, Kronavetter Péter, Németh Ákos, Török Bence, Varga Piroska)

Az utóbbi időben országszerte és Budapesten is jelentős számú iskola zárta be kapuit. Ezek az épületek jobbra azóta is üresen állnak, hasznosításuk jelenleg is kérdéses. A hagyományos, igen lassan működő önkormányzati mechanizmusok csak lassan találnak bérletet, vásárlót, új intézményt ezekbe az ingatlanokba.

A bezárás háttérében álló demográfiai folyamatok (Budapest mint jelentősen sorvadó város, a városi lakosság csökkenését az agglomeráció javára a gazdasági válság hatása csökkentette csak) és intézményi válság (a bezárt iskolák mindegyike szakközépiskolaként üzemelt) mellett feltételezhetőek olyan építészeti (épület átalakíthatósága, mérete, fizikai állapota, udvar mérete, mely természetesen összefügg az építés idejével, a magyarországi iskolaépítési hullámok jellegzetes tipológi), városépítészeti összefüggések (intézményi ellátottság az adott területen, vonzáskörzet) amelyek szintén magyarázzák pont ezen iskolák bezárását. Az épületek valószínűsíthetően hosszú távon nem iskolaként fognak hasznosulni, részleges, vagy teljes funkcióváltás prognosztizálható.

A bezárt iskolák elhagyatott, folyamatosan pusztuló szellem-épületté válása ugyanakkor nem elfogadható állapot (sem anyagi, sem szellemi értelemben nem az). Értékük hasonlóképpen kettős, egyrészt mint használható, épített értéknek vannak jelen, másrészt fontos kiemelni a hozzájuk kötődő, feleleveníthető emlékeket, hasznosításuk e kettősség jegyében is elképzelhető.

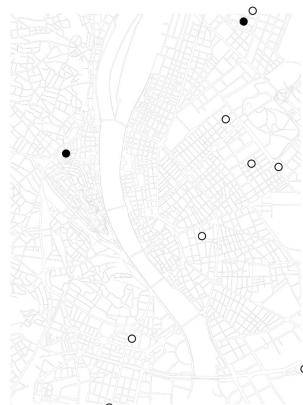
Az alternatív, ideiglenes használatok feltérképezéséhez elengedhetetlen a tulajdonos részéről előnyben részesített végleges hasznosítások vizsgálata a következő három szempont alapján: funkció, nyitottság, udvarhasználat. Ezek alapján elképzelhetőek

- funkcióváltással nem járó (iskola), teljes (ezen belül is akár kulturális célú hasznosítás) illetve részleges funkcióváltással (felsőfokú oktatási intézmény, nyelviskola)
- zárt (magántulajdon), nyitott (középület), közterülethez csatlakozó vagy attól elzárkózó
- kertet használó, nem használó

hasznosítások. Ezen lehetőségmátrix kiértékelése után képzelhetőek el olyan ideiglenes beavatkozások, amelyek alacsony költségvetéssel megvalósíthatóak, nem akadályozzák az épület későbbi hasznosíthatóságát, illetve amelyek által az udvar akár leválasztható az épületről, és önállóan is megnyitható.

E részleges hasznosítások különleges tulajdonsága és az alternatív használat alapelve lehet, hogy bár bezárásukkal az iskolák megszűntek iskolák lenni (és úgy tűnik, tipológiájuk, merevségük nem segíti a kortárs elvárások szerint működő iskolaként való hasznosításukat), a herzheimeri elvek alapján mégsem csak szűkebb környezetük mentális térképére emelhetők vissza, hanem visszakapcsolhatóak a tanulás kiterjesztett fogalmához is. A hasznosítás ilyen módja a bezárt iskolát lehetőségként látja, amelyben ott rejlik az oktatás jövőjéről alkotott képünk egy része is, és gazdagítható általa az oktatás egyoldalú, konzervatív intézményrendszere.

2.3 A BEZÁRT ISKOLA

06. Bezárt és bezárásuk után részben, vagy egészben hasznosított, fővárosi tulajdonban lévő iskolák Budapesten

07. Jelkulcs. Működő iskola működő udvarral, működő iskola hasznosítatlan belső udvarral, bezárt iskola hasznosított udvarral, bezárt iskola hasznosítatlan udvarral.

2.4 ALTERNATÍV HASZNÁLATOK

08. Országbíró sétány - Gábor Péter (Kert-Szín-Vonal) - Budapest 2012 - A közhasználat számára megnyitott használaton kívüli iskola udvara a lakótelep köztér-revitalizációjának része lett.

09. Dale School - From a Void to a Volume of Possibility - 2006-2009 Meglévő iskola bejáratának és belső udvarának átalakítása 3 éves kutatás folyamán az iskola használóinak bevonásával (tanulmányút Pistoia-ba, Reggio Emilia) - MUF Architecture Art

Jó példa lehet erre az iskolaudvar, esetleg az iskola egyes tereinek (tornaterem, bejárat, öltözők) feltárása a környékbeli iskolák és közösségek számára, vagy akár az udvar közvetlen összekötése a városi közterekkel, a valódi közösségi térrendszerek bővítése (Playspace). Ezen ideiglenes megoldások olyan közösségi-tér pótlékokká válhatnak a gyerekek és a közösség számára, amelyek minimális építészeti beavatkozással értelmezik újra kint és bent viszonyát, segítik az épített értékek állagának megóvását, használják annak infrastrukturális adottságait, és mind a tervezés mind a kivitelezés során lehetőséget teremtenek a jövőbeli használók bevonására.

A vázolt megoldás feltételeinek vizsgálatához szükséges az egyes konkrét szituációk modellszerű elemzése a következő szempontok alapján:

- közterülethez és kapcsolódó intézményi kertekhez való kapcsolódás, nyitás lehetőségei
- egyes épületrészek önálló használata az udvarhoz kapcsolódóan
- udvarok téri szituációja (külső, belső)
- környezet köztérhálózatának feltérképezése (köztér-hiányok, játszóterek, sűrűség)
- környezet intézményrendszerének feltérképezése (iskolák a környéken, mint esetleges használók)
- épület hosszútávú használatának adekvát lehetőségei
- jövőbeli felhasználó közösség definiálása
- esetleges kapcsolódó külföldi példa

Bár a szerteágazó feltételrendszer is jól mutatja, milyen erősen függenek a lehetőségek a helytől, nem elképzelhetetlen, hogy a tanulmányozott szituációk mégis általános eredményeket mutathatnak.

A bezárt iskolák feltérképezése során megkerülhetetlennek tűnik a hazai oktatási intézményrendszer épületállományával való foglalkozás, és a valós lehetőségek szembeállítása az oktatás tereivel szemben támasztott mai elvárásainkkal. A bezárt iskolák (mennyiségbeli csökkenés) hasznosításának legizgalmasabb útja az lehet, ha az épületek, és velük együtt, vagy róluk leválasztva az iskolaudvarok képesek mégis pótolni az intézményrendszer hiányosságait, és gazdagítani az oktatás tereit (minőségi javulás). Szélsőséges, ellehetetlenült helyzetükből adódóan paradox módon pont a bezárt iskolák esetében lehet olyan új, kiegészítő megoldásokat kipróbálni, amelyek a közösségre, városra való nyitás problematikáját feszegetik a tanulás tereinek témakörén belül.

10. Heikonaut - Berlin 2005 - Inkubátorház a korábbi friedrichsfelde-i óvoda épületében. Az egykori óvoda kertjét a környék lakói szabadon használhatják

11. Side Effect - Amir Lotan - Bat Yam, Izrael 2010 - A növényektől felvert egykori raktárépület egyszerre szolgál közösségi térül a szomszédos lakóövezet és a környék iskolái számára.

2.5 ÖSSZEFOGLALÁS

12. Candy Chang - Before I die... New Orleans 2011 - Kítlhető tábla egy elhagyott épület falán.

3 BEZÁRT ISKOLÁK ELEMZÉSE

Bár Budapest Főváros Vagyonkezelő Központja több oktatási célú épületet is bérbeadásra ajánl, a Főpolgármesteri Hivatal Városfejlesztési Főosztály nyilvántartása szerint Budapest Főváros Önkormányzatának tulajdonában 8 darab, jellemzően 4-5 éve hasznosítatlan, bérbeadásra illetve értékesítésre váró iskolaépület található:

	CÍM	NÉV	ÜRES
1.	VII. Hernád u. 52.	Klauzál Gábor Műszari Szakközépiskola és Szakiskola	2008-
2.	IV. Lőrincz u. 40.	Bay Zoltán Szakközépiskola	2008-
3.	XI. Fehérvári út 159.	Szakközépiskola	2008-
4.	IX. Gyáli út 25.	Szakközépiskola	2008-
6.	VI. Rippl R. u. 22.	Keleti István Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Szki.	2008-
7.	XI. Körössy J. u. 3.	Fényes Elek Szakközépiskola	2007-
8.	XIV. Dózsa Gy. ú. 25.	Szakközépiskola	2010-

A listát végül mindössze négy iskolára szűkítettem, mivel alapvetés volt, hogy a vizsgálat részeként megoldási javaslatokat is megpróbáljak vázolni. A válogatásnál a következő szempontokat tartottam szem előtt:

- a választott épületek, valamint helyzetük legyen karakteresen eltérő egymástól
- lehetőleg sűrűbb városi szövetben (lakótelep vagy belváros) álljanak
- az épületek valódi oktatási épületek legyenek (a listából két intézmény is alapvetően más rendeltetésű épületbe költözött)
- a választott iskola udvara legyen valamilyen kapcsolatban az őt körülvevő köztérrel

A vizsgálat a környezethez való kapcsolódás, az idiglenes teljes vagy részleges használat és az udvarok kinyitásának téri lehetőségeit vizsgálva rövid szöveges leírást tartalmaz minden iskola esetén, továbbá két tematikus rajzot különböző léptékben. Az első ábra az épület, az udvar és a környező közterületek viszonyát ábrázolja, külön kiemelve a közeli oktatási intézményeket, a második pedig magát a telket, ezen belül pedig az épületek és az udvarok viszonyát. Ezekon felül kiegészítésül speciális osztályozó diagrammon jelöltem a következő vizsgált tényezőket:

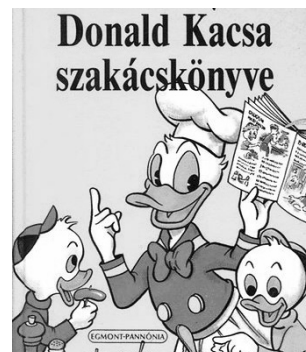
- kapcsolódó köztér minősége
- átjárás, megközelítés lehetőségei, kapcsolatok a köztérhez
- környező lakófunkciók sűrűsége
- közeli oktatási intézmények
- udvaron meglévő értékes növényzet
- iskolaudvar kiépített infrastruktúrája (sportpályák, játszótér)
- a nyitással járó becsült költségek
- ideiglenesség (a közterülethez való kapcsolódás gátolja-e az értékesítést)

3.1 JELENLEGI HELYZET

13. A Hernád utcai Klauzál Gábor Műszari Szakközépiskola és Szakiskola főbejárata. Az épület a zártosú beépítés saroktelken áll, apró belső udvara nincs kapcsolatban a közterülettel.

3.2 VIZSGÁLAT SZEMPONTJAI

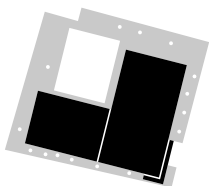
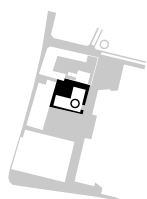
14. Az iskolák értékeléséhez szükséges diagrammhoz a Donald Kacsa szakácskönyve (Egmont-Pannónia 1990) jelentett inspirációt, ahol az egyes receptek mellett főzősapkák és órák jelzik az étel elkészítéséhez szükséges időt, valamint a nehézségi fokot

A Fényes Elek Szakközépiskola 2007-ben zárta be kapuit, ez után az Allee bevásárlóközpont építése alatt a generálkivitelező által bérelt irodaként működött, azóta teljes mértékben elhagyatott (a kertet a kivitelező mint parkolót használta, jelenleg is keverednek az aszfaltozott kézilabda-pályán az eredeti felfestések a parkolóhelyeket kiemelő jelzésekkel). Kertjének bezártsága attól válik valóban szembetűnővé (és különlegessé), hogy a XI. kerület szívében helyezkedik el, egy közfunkciókkal (rengeteg oktatási intézménnyel) zsúfolt területen, kerítésén kívüli köztérkapcsolatai nem is lehetnének gazdagabbak, ám a pár éves köztérrevitalizáció hatásköre látványosan megállt az iskola telekhatáránál. A hasznosítás igényét talán jól jelzi, hogy az iskola bejárati előlépcsőjét szerencsésen nem zárták le, azóta is kedvelt (talán még az új köztéri bútoroknál is kedveltebb) helye a környék fiataljainak (vö. Herzberger iskolái).

Az iskola udvara minimális beavatkozással (3 kerítéskapu kinyitásával) az öt körülölelő köztér-rendszer része lehetne, és újabb átjárást biztosítana a gyalogos sétány és a Fehérvári út között (ezzel helyzetbe hozva a Fehérvári úti gyermekrendelő eldugott bejáratát). Aszfaltozott, felfestett sportpályája kiemelt előny, az elhagyatott udvarban az utóbbi években elburjánzott növényzet különleges atmoszférát teremt. Az épület fő tömegétől jól elkülönülő tornaterem akár az iskola többi részétől leválasztva is hasznosítható (bérelhető zárt sportpálya, rendezvények helyszíne). Kiemelt fontosságú lehet a közvetlenül szomszédos gyermekorvosi rendelő, és a József Attila Gimnázium szomszédos telke, mindkét intézmény számára értékes kiegészítő közösségi tér lehetőségét rejtene az átjáróban öblösödő köztér.

Az épület 2012-ben fővárosi tulajdonból kerületi gondozás alá került, a rendelőintézethez kapcsolódva gyermekegészségügyi központ létesítését tervezik itt. Mind az egyelőre tervezetként élő hasznosítás, mind egyéb alternatívák (környékbéli nyelviskolák, egyetemi épület, Váli utcai iskolaépület bővítése) olyan használatot vetít előre, amely az iskola udvarát nem használná, a kert kinyitása így ideiglenes beavatkozásból akár végleges megoldássá is válhatna. Hagyományos iskolaépületként való hasznosítása kis, gazdaságtalan mérete miatt valószínűtlen.

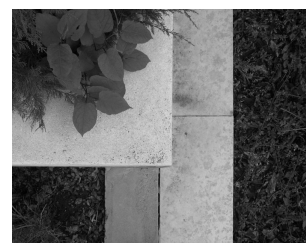
Az 1899-ben Alpár Ignác által tervezett, a Rippl-Rónai utcából nyíló iskolaépületben működő Kvassay Jenő Szakközépiskola 2008-ban zárt be. Azóta az épületegyüttesnek csupán egy részében működik egyrészt a Keleti István Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Szakközépiskola, másrészt a MTA Pszichológiai Kutatóintézete, mindkettő a Szondi utcai kapualjából közelíthető meg. Az eklektikus épület nagy része, illetve a belső udvari modern toldalék 2 tornaterme és öltözői azóta is gazdátlanok, a köztérhez csatlakozó előkert és a főbejáratot hajléktalanok lakják.

A belső udvar elhagyatott, a két intézmény egyike sem használja. A tornatermekhez csatlakozó, lépcsővel körüljárható vasbeton kémény, és az elburjánzó fák ugyanakkor képesek megteremteni a hely identitását, a kéményt a környéken lakók jól ismerik. Az udvar megnyitása a terézvárosi köztérhiányos városi szövetben markáns változást okozna, a tömbök foghíjtelkeinek használatára jó példa lehet a közeli, Szondi utcában nyíló, tűzfalak között feltáruló,

3.3 FÉNYES ELEK SZAKKÖZÉPISKOLA

15. Az egykori szakközépiskola körüli köztérrevitalizáció, és a belső, használaton kívüli udvar

16. Részletfotó: a felújított köztér határa pregnánsan megjelenik a telekhatáron.

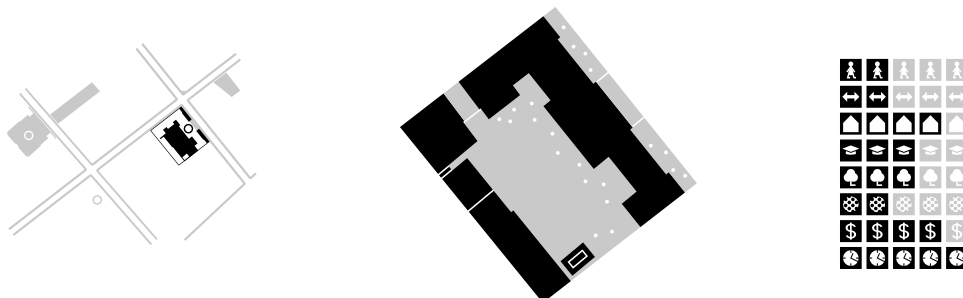
17. A bezárt udvar légifotója, parkolófelfestések az aszfaltozott udvaron

3.4 KELETI ISTVÁN SZAKKÖZÉPISKOLA

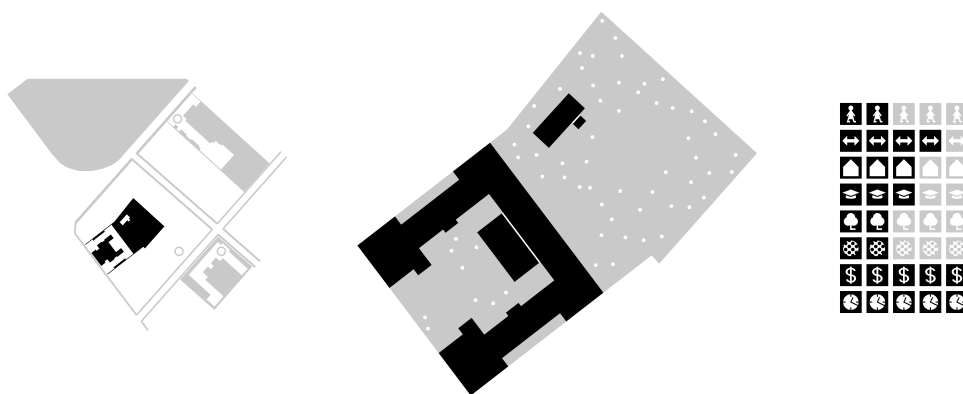
18. Rippl-Rónai utcai főhomlokzat

kerítéssel határolt játszótér, melyet egyetlen hatalmas platánfa ural. Egy őrzött, korlátozott nyitvatartású városi tér (játszótér, sportterület, rendezvényter) még a Városliget közelségében is értékes alternatív használati lehetőségeket nyújtana a közelben lakóknak, miközben létrejöttével akár a használaton kívüli tornatermek ideiglenes hasznosítását is elősegítené. Egy alapvetően zárt, de a használóknak kinyíló belső udvar érdekes ellentétpárja lehetne a közeli Kőlcsey Ferenc Gimnázium udvarának, mely terjedelmes méretével előkertként kapcsolódhatna ugyan a közterülethez, de tömör kerítésfalával mégis kizárja az iskolán kívüli potencionális felhasználókat.

A Dózsa György útról nyíló egykori Batthyány-Strattmann László Szakképző Iskola és Gimnázium épülete három éve lakatlan, csupán kis (kb. 400 m² területű) részét, valamint hátsó kertjének egy lekerített hányadát használja a kerületi óvoda. Az épület a főúthoz impozáns cour d'honneur-rel csatlakozik, ennél azonban jelentősebb kiterjedésű a tömbbelsőben elhelyezkedő hátsó kertje, mely igen gazdag növényzettel, és kiépített sportpályával rendelkezik.

Az épület hasznosítása a bezárás óta felsőoktatási intézmények körében merült fel, de a Dózsa György út jelentős forgalmának zaj- és levegőszennyezése miatt az első udvar használata még közoktatási funkciót feltételezve is korlátozott lenne (jobbára rendezvényterként funkcionálhat). Az épület előtti terület közterületbe vonását, a kerítéskapu megnyitását gyakorlatilag semmi nem gátolná, ugyanakkor kétséges, hogy a Városliget ilyen közelsége mellett a társadalmi haszonnal arányos terheket róna-e az üzemeltetőre az új köztér fenntartása.

19. Parkolófelfestések a belső udvar aszfaltzott burkolatán.

20. A belső udvari tornaterem tömbje, és az udvar identitását adó kémény.

3.5 DÓZSA GYÖRGY ÚT

21. A Dózsa György úti cour d'honneur

22. Homlokzatrészlet.

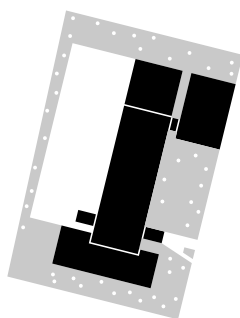
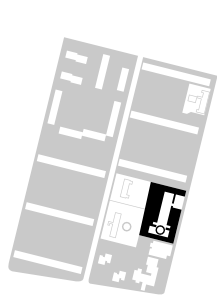

23. Az intím hátsó kert egy lekerített részét az épületben működő óvoda használja.

A Fehérvári út 159. szám alatti szakközépiskola 1960-as években készült épülete 2008 óta lakatlan. A ház eredetileg munkásszállónak épült, így tornaterme nincs, később kezdték el oktatási célokra használni. Helyzete a Fehérvári út - Andor utca - Etele út által határolt, jellemzően 10 emeletes lakótelepi panelházakkal beépített tömb sarkán periférikus, a szögessdróttal megerősített kerítései mögött növekedő értékes, hatalmas fák miatt inkább tekinthető a lakóházak pufferzónájának, a lakóterület lezárásának, amely védelmet nyújt a forgalmas kereszteződés valamint a sarkon álló bevásárlóközpont felől.

A tipikus lakótelepi köztér-kialakítás velejárója, hogy a tömbre nem jellemző a köztérhiány, rendre követik egymást az épületek között a különböző funkciójú zöld közterek (sport, játszótér, kutyasétáltató). Az iskola kertjének közterületbe vonása így önmagában kevés előnnyel jár, a terület bejárhatóságán, az átjárások révén sem teremtene radikálisan új viszonyokat. A benne rejlő lehetőség inkább a tömbbelsőben szintén körülhatárolt, szomszédos Cseperedő óvoda, illetve a mellette üresen álló, leromlott állapotú önkormányzati épület telkeivel való együttes kezelésben rejlik. A három kert összevonásával és használatbavételével a tömb léptékében már értelmezhető nagyságú terület jönne létre, mely önálló identitással gazdagítani tudná az egyébként meglehetősen fantáziátlan lakótelepi köztér-rendszert (az identitás megteremtésének, a használat meghatározásának kézenfekvő inspirációja lehetnének a telkeken található hatalmas fák).

Maga az 5400 m² hasznos alapterületű épület kollégiumnak, irodaépületnek; konyhája és étterme közösségi térnek is alkalmas, a későbbi végleges használat meghatározása nélkül a közterületbe vonás, a kerítések elbontása kérdéses.

3.6 FEHÉRVÁRI ÚT

24. A tanító szobra a bezárt bejárati kapu mögött

25. Fehérvári út felőli zárt előkert

26. Tömbbelső felőli sportudvar

4 MEGVALÓSULT PÉLDÁK

Mivel a kutatás tulajdonképpen egy gondolati játék köré szerveződik (megnyithatóak-e a bezárt iskolák udvarai?), a megvalósult példák gyűjtése nehézkes. A bemutatott példák nem konkrét minták, de gondolatiságukban mégis kapcsolódnak a felvetéshez. Teljes projektként többről szólnak, mint az épület, az udvar és a környezet viszonya, de a kritikai bemutatás igyekszik az iskolaudvarok hasznosítása szempontjából vizsgálni és értékelni őket. A téri viszonyokat ábrázoló diagrammsorok e példák elemzéséhez és összehasonlításához is segítséget nyújthatnának, a dolgozat keretein belül azonban elemzés helyett mint tanulságos, inspiráló példák jelennek meg. A külföldi kapcsolódó projektek esetében a konkrét témától való eltérés (akár a projekt célját, akár az anyagi lehetőségeket illetően) olyan jelentős, hogy felillantásuk a dolgozat egyes széljegyzeteiben csupán kiegészítésül szolgál.

Az Országbíró lakótelep közterületeinek átfogó megújítása a XIII. kerületben 2012 nyarán készült el. A revitalizáció alapkonceptiója a beavatkozások egyetlen vonalszerű elemre, az Országbíró sétányra való felfűzése. A lakótelep területének súlypontján áthaladó felújított gyalogos tengely kétségtelenül képes újraértelmezni a panelházak közti diffúz köztereket, ám az alapvetéseken túl a beavatkozásokat összefogó építészeti koncepció nem érzékelhető a helyszínen. Valójában nem az egyes új elemek építészeti színvonala kérdéses, hanem az egész beavatkozás, és a részletekben elvesző apró tárgyak aránytalan viszonya. A beruházás négyzetméterre vetített költsége körülbelül 100 ezer forint, ám a keretet gyakran pazarló és lényegtelen egyedi tárgyakra fordították, miközben az új térburkolat kiterjedésében és anyagválasztásában is a tervezetlenség látszatát kelti (úgy tűnik, a végredmény izgalmasabb feszültséget rejtene magában, ha a beavatkozás koncentráltabb, kevésbé terjedős). A projekt ugyanakkor rengeteg előremutató gondolatot is magába tudott olvasztani, és szerencsés módon ezek a megvalósulás idejére sem koptak ki a tervekből: közösségi tervezés, bontott elemek visszaforgatása, örökbefogadható zöldfelületek.

A megújuló sétány relevanciája a tanulmány szempontjából egyetlen rész megoldásnak köszönhető: a gyalogos tengely mellett álló, használaton kívüli iskolaépület udvara a kerítés felszámolásával a közterület szerves része lett (az iskolának csupán sportcsarnokát használja a Vasas asztalitenisz egyesülete). Az egykori iskolaudvar most gyepes pihenőterületként és fitness-eszközökkel ellátott felnőtt-játszóterként hasznosul. Az eredmény ugyanakkor pusztán részleges: az iskola hátsó kertje továbbra is bekerítve áll, pedig az aszfaltot felverő növényzet talán izgalmasabb hangulatot ad, mint a revitalizáció steril világa, érezhető, hogy olyan megoldások lehetőségét rejt magában, melyek a teljes projektet jobban kapcsolnák a lakótelepi tömbök világához. Nem szerencsés nyilvánvalóan az sem, hogy a köztér megújítása nem tudta még tovább feszegetni a határokat, így az épület elhanyagolt gazdasági bejárata meghatározó látványossága lett az új sétánynak.

A konkrét lokális beavatkozás (és nyilvánvalóan a beruházás egésze is, mint presztízs-emelő hatás) hosszútávon segíti az elhagyott épület funkciójának megújulását, de a projekt számos kérdést felvet. Tud-e érvényesülni a lakótelep sávházainak szellős beépítésében az iskola udvarának felhasználásával véghezvitt térnyerés? Érvényesül-e ebben a tágas térben a nyitás aktusa, vagy a szabadonálló beépítésből adódó szerteágazó térkapcsolatok ellenére a vártnál kisebb hatást ér el? Biztosítja-e a projekt a visszaállíthatóság lehetőségét abban az esetben, ha az épület a későbbiekben iskolaként hasznosulna (milyen viszonyba kerülne egy új kerítés a revitalizált köztérrel)? Az Országbíró sétány megújításának e konkrét lépése a tanulmány szempontjából kiemelten fontos, mivel illusztrálja a hasonló megoldások előnyeit és hátrányait, valamint érzékelteti az ezek közti arányosság kérdését: csak olyan helyzetben válik valódi értéké a köztér felé való nyitás, ahol van mit nyerni vele.

4.1 A BEMUTATÁS SZEMPONTJAI

27. Learn-Move-Play-Ground 2012 - 2 Kairói iskola közös udvarának partícipatív rehabilitációja (Susanne Hofmann Architekten & die Baupiloten, TUB/GUC)

4.2 ORSZÁGBÍRÓ SÉTÁNY

28. Az Országbíró sétány revitalizációja, Budapest XIII. - 2012 - A sétány mellett álló iskolaépület előlőről és hátulról (Gábor Péter, Pálffy Dóra, Szarka Krisztina - Kert-Szín-Vonal Kft.)

29. Prags Boulevard, Kopenhága - 2005 - alternatív példa az Országbíró sétány revitalizációjához - Kristine Jensens Tegnestue

A II. kerületi Földes Ferenc és Kalmár László Szakközépiskolák közös épülete 5 évvel az intézmények bezárása után, 2012 októberében nyitotta meg újra kapuit Jurányi Inkubátorház néven. A ház a FÜGE szervezése alatt háttérrel (irodákat, próbatermeket, raktárakat, előadótermeket) biztosít független előadó-művészeti és civil szervezetek számára. A szűk költségvetéssel elkészült kis léptékű beavatkozások az iskola belső tereiben (bűfé létrehozása az alagsorban a kerthez kapcsolódóan, régi bűfé átalakítása jegypénztárrá, mosdók felújítása, belső infografikai rendszer, próbatermek és előadótermek kialakítása) egyszerűen teremtik meg a logikus használat kereteit.

Míg az 1911-12-ben épült, Baumgarten Sándor által tervezett épület képes kiszolgálni a megváltozott rendeltetés belső funkcionális igényeit (osztálytermek, mint az egyes szervezetek termei), a külvilággal való kapcsolat megteremtését nem segíti. A ház a Hernád utcai iskolához hasonlóan zártosurú beépítés részeként épült, két, korábban külön működő lépcsőházzal kapcsolódó bejáratai nem tükröznek különösebb nyitottságot. Monolitikus zárvány jellegét csak tovább erősíti környezetének jelenlegi képe: keleti irányból az épület háta egy Csalogány utcáról nyíló hatalmas foghíj parkolójával határos, ebből az irányból érkeve szinte a semmiből nő ki az iskola 4 emeletes tömege. Jelenlegi állapotában a funkcióból eredő ellentmondást (műhelyek intimitása és a színház nyitottsága) nem képes kezelni, a biztonság javára döntve a publikusan működő bejáratot jelenleg porta ellenőrzi.

Az épület rendkívül szűk hátsó udvarral rendelkezik, a főhomlokzat zártságához hasonlóan ebben az irányban is korlátozott a megnyitás (legalábbis a költségvetési keretek miatt irreális szerkezeti átalakítások nélkül). Az udvar így a ház, és a parkolótól elválasztó magas drótkerítést átható fák közé szorulva nincsen pozícióba hozva, bár esetleges berendezéssel, és kissé naív térrendezéssel próbálták megteremteni a használat feltételeit.

A köztér, az iskola és az udvar kapcsolatát minőségileg javítaná a Csalogány utcai apró oldalsó udvar új szerepének megtalálása. A most kerítéssel körbevett parkolóként használt terület közterülethez való kapcsolása, és egy új, a belső udvarral is kapcsolatban lévő bűfébe vezető bejárat létrehozása lehetőséget teremtene mind a külső látogatók, és a bérlők útvonalainak elkülönítésére, mind pedig az épület nyitottságának erősítésére.

Az iskolaépület revitalizációja és használatba vétele mindenestre jól mutatja, hogy az üres épületbe költöző új funkció (akár akkor is, ha helyigényével nem tölti ki az épületet), képes a saját eszközeivel birtokba venni, és külső használók számára is elérhetővé tenni az iskolaudvart. A Jurányi jó példa arra is, hogy az új funkció mellé hogyan települ a gyerekek számára is foglalkozásokat teremtő kezdeményezés. A Parányi Műhely az udvart is használatba véve szervez kreatív programokat a színház látogatóinak gyerekei számára az előadások alatt, finoman utalva az iskolaépület múltjára és identitására.

4.3 JURÁNYI

30. A Jurányi utca 1-3. szám alatti egykori iskolaépület a Varsányi Irén és a Jurányi utca sarkán.

31. A szűk belső udvar raklapból készített bútorokkal és fa szerkezetű pergolával és teraszburkolattal.

32. Belső udvar és a szomszédos parkoló fűves területe.

33. A használatbavétel szűk eszköztárának fontos eleme a padlón futó színes infografika.

4.4 SZIG BELSŐ UDVAR

2012 őszén Mihály Eszterrel és Pelle Zítával a BME Építőművészeti Doktori Iskola aktuális tematikus félévének keretein belül felvettük a kapcsolatot a Budapesti Főépítési Irodával. Egyeztetéseink során kísérletet tettünk arra, hogy megteremthessük egy budapesti bezárt iskola ideiglenes használatának kereteit. Gyorsan kiderült, hogy a nehézkesen működő vagyonkezelői szervezetek lassú reakcióidejével számolva egy esetleges projekt hosszan elhúzódott volna. Alternatív megoldást keresve leltünk rá a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium belső udvarára, mely bezárt iskola udvara helyett tulajdonképpen egy működő iskola bezárt udvara. Féléves közös munkánk a belső udvar használatának, és az ehhez kapcsolódó építészeti beavatkozások diákok bevonásával történő tervezése.

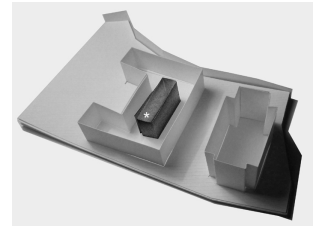
A tervezés nem korlátozódott pusztán a bezárt, használaton kívüli (vagy csak ritkán használt), szűk belső udvarra. Lehetőségként fogtuk fel az iskola működésének átgondolására is. A nehézkes és merev neobarokk épület oldalfolyósós rendszerével, szűk ebédlőjével, eldugott könyvtárával, a közterület felé mutatott zártságával, tanító terek hiányával gyakorlatilag az antitézise annak az ideális iskolának, amit Herzberger elénk vetít. A vizsgált belső udvar szerepe megfelel az üres négyzetnek a "tilli-toli" játékban, ahol egyetlen szabad mező segítségével kell sorba tologatni a táblát kitöltő számozott elemeket. A tervezés tétje tehát nem pusztán egy differenciáltabb kert- és udvarhasználat megteremtése, hanem olyan multifunkcionális tanító tér létrehozása, ahol az épület szigorú rendszeréből érkező fellélegezhetünk.

A tavaszi félév folyamán tartott 6 szakkör alatt az építészeti tervezés konkrét aspektusait körüljárva (lépték, probléma, kint és bent, fény és árnyék, színek, anyagok és felületek) apró, kreatív alkotómunkára ösztönöztük a résztvevőket, majd az utolsó, hetedik alkalom során kísérletet tettünk a tanulságokat összegző tervjavaslat participatív, de irányított megtervezésére. A végső terv és az iskolában való bemutatásának célja jóval inkább a figyelemfelkeltés volt, ahogy már a félév folyamán tisztázott tény volt, hogy nem valamiféle cél elérésére törekszünk, jóval inkább a folyamatra helyezük a hangsúlyt.

Tanulságos volt látni, hogy a bezárt iskoláknál vizsgált ideiglenes megoldások itt is elképzelhetőek, és végül a diákokokkal közösen készített terv is egy alacsony költségvetésű, gyorsan megvalósítható, kültéri rendezést javasolt. Az ideiglenességet csak tovább erősíti ez esetben, hogy az iskola vezetését régóta foglalkoztatja a belső udvar lefedésével az iskola bővítésének gondolata, és bár konkrét lépések régóta nem történtek ez irányban, könnyű elképzelni a Piarista Rendház és Gimnázium revitalizációjának (Teampannon, Golda János) terveihez hasonló bővítést az iskolában.

A belső udvarról való gondolkodást nagyban segítette (vagy befolyásolta) a bezárt iskolák vizsgálata, a budapesti iskoláknál alkalmazott szempontok (bejutás, ideiglenesség, költségek, visszaállíthatóság, zöldfelületek, lakókörnyezet beengedése az udvarba, sőt még az oktatási intézmények közelsége is) releváns tanulságokat hoztak a tervezés során.

Ebből a nézőpontból a bezárt iskolák udvarával való foglalkozás tanulságai kiterjeszthetőek az oktatási épületek tervezésére. A bezárt iskola így egy absztrakt modell, a működés megszűnésével rengeteg "zavaró", a vizsgálatot torzító tényező kopik le, és pusztán a téri adottságok és lehetőségek maradnak.

34. Az 1929-ben épült, Wälder Gyula tervezte épület makettje (udvar, belső udvar, iskolaépület, templom)

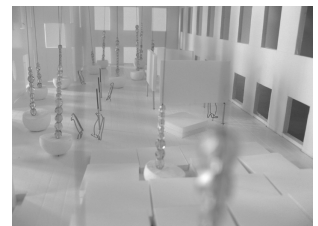
35. Hirdetés a 2013 tavaszi félévben induló szakkörökről

36. Az első szakkör plakátja (Téma: a lépték)

37. A SZIG Belső udvar szakkör résztvevői (mire emlékszel az első szakkörből?)

38. A tavaszi félév végén született terv makettje (mobil, elemekből álló podeszt, firkatáblák, burkolati átrendezés, futónövények hintaszékek).

5 ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozat gondolati íve az iskolával szemben támaszott új elvárások felvázolásával indult, ennek fényében próbálta pozicionálni a budapesti bezárt iskolaudvarok szerepét, a bennük rejlő lehetőséget. Könnyű elképzelni, hogy a vizsgálatból levont tanulságok visszavezethetőek működő iskoláink téri szituációinak átgondolására is. Összefoglalásul e gondolatsor tézisszerű pontjai:

1. A hagyományos működéshez képest a jövő iskolájáról alkotott képünk nyitott, átlátható, kifelé forduló viselkedést vár el az iskoláktól. A budapesti öregedő, gyakran elavult oktatási épületek alig képesek megfelelni a kint és bent témakörét feszegető új követelményeknek.

2. A városi szövetben lakatlan zárványként megjelenő bezárt iskolák udvarainak ideiglenes megnyitása jó lehetőséget kínál a gyerekek és fiatalok számára szűkösen rendelkezésre álló közterek kínálatának bővítésére.

3. Az iskolaudvarok szélsőséges esetben leválaszthatóak magukról az épületekről, a teljes épület körülményes és elhúzódó hasznosításához képest, az udvarok alacsony költségvetéssel, minimális beavatkozással az jól kezelhető, és lehatárolt beavatkozási területet adnak.

4. Az ideiglenes beavatkozások kialakíthatók olyan módon, hogy nem akadályozzák az ingatlan bérbeadását vagy értékesítését, de sok esetben a későbbi hasznosítás során az udvar le is válhat az épületről, így az ideiglenes udvarhasználat fennmaradhat hosszú távon is.

5. A bezárt iskolák vizsgálata (mely ráadásul csupán pillanatnyi körkép a jelen helyzetről) azt mutatja, hogy nincsenek általános tanulságok, a példák egyediségében a környezet a meghatározó jelentőségű. A vizsgálat szempontjai ugyanakkor relevánsnak tűntek.

6. Belátható, hogy a vázolt, átmeneti használatot támogató megoldások nem érvényesülhetnek általánosan. A beavatkozással járó költségek és az udvarok nyitásával járó előnyök közti arányosság elsődleges szempont annak megítélésében, hogy hol érdemes ilyen beavatkozást létrehozni.

7. Ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a vizsgálat és a mérlegelés ne lehetne általánosan alkalmazható, mint az oktatási épületek bezárásakor követhető protokoll. Ezzel megelőzhető lenne a jelenlegi helyzet további romlása.

8. A bezárt iskolák absztrakt modellül szolgálnak kint és bent megváltozott viszonyának vizsgálatához oktatási épületeinkben. A vizsgálat eredményei, illetve a javasolt megoldások könnyen visszahathatnak működő iskolák működésére és átalakítására is.

5.1 ÖSSZEFOGLALÁS

39. Miller & Maranta - Volta iskolaépület, Basel - 2000 A meglévő üzemenyagraktár tömegét és traktusszélességét folytató iskola 4 szűk belső udvar, átrium köré szerveződik. Külső udvara a környék köztereivel összenő, azok szerves, lehatárolás nélküli folytatása.

40. A külső udvar falán található tábla, mely az udvar tanítási időn kívüli használati rendjét és nyitvatartását ismerteti (a felirat szabvány tábla, a legtöbb svájci nyitott iskolaudvaron megtalálható)

A bevezető tanulmány szubjektív indítása egy utazásélményen alapszik, s most úgy tűnik, ismét csak a véletlennek köszönhetően az egy éves kutatási folyamatot átszövő szakmai tevékenység visszavezet a kezdetekhez.

Nemrég egy fiatal pár keresett meg bennünket, hogy tervezzünk a felparcellázott, belterületbe vont családi földterület egyik telkére számukra házat. A szituáció különleges, mivel egy éve a mintegy 20 telek mindegyikére felhúztak egy-egy funkció nélküli, könnyűszerkezetes, trapézlemez burkolatú bódét. Az apró házak kísértetiesen hasonlítanak Friöfinnsson Second House-ára, bár jelen esetben az építés közel sem képzőművészeti indíttatású: ezek építésével pusztán a megnövekedett telekadó fizetése kerülhető el. Bár a telkeket már jó ideje árulják, érdeklődők nem igen mutatkoznak, főként nem a válság kirobbanása óta. Könnyen elképzelhető, hogy családi házuk megépülése után még jó ideig a falu széli, abszurd kis házikók jelentik majd szomszédságukat. A helyi szabályozási terv azonban a szomszédos, nagy méretű telkekre akár 4 lakásos társasházak építését is engedélyezi, így valószínűsíthető hogy a későbbi fejlesztések után a környezet még elsomorítóbb képet mutat majd.

A környezet jelenlegi, és várható képe mellett a ház formálását leginkább az a túlzó programkiírás szabta meg, mely a terjengős lakófunkciók mellett további kiegészítő funkciókat is kér (két dolgozószoba, melyből az egyik külön bejárattal bír, műhely, raktár és fedett tehergépjármű tároló). A ház egy része így tulajdonképpen félig publikussá válik, s ez nagyban befolyásolja a külső és belső terek intimitását.

Ezen adottságok figyelembe vételével jelenlegi állás szerint olyan családi ház tervezése folyik, mely a kertet, udvart differenciáltan kezeli, és a következő elkülönülő kertrészeket hozza létre:

- nyitott, publikus udvar, mely a legkevesebb terület felhasználásával biztosítja a személy és gépjármű forgalmat (személy- és tehergépjárművek)
- növényekkel ültetett hátsókert a domboldalon
- zárt, intim átrium a ház középpontjában

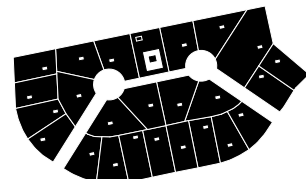
Akarva-akaratlanul a ház terve, alaprajza, főként sajátos helyzetéből fakadóan, elkezdett hasonlítani a közös kutatás apropóját adó Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium 1929-ben épített neobarokk épületére (Wälder Gyula). A hasonlóságot csak tovább erősíti a rendezési tervben esetleges és megmagyarázhatatlan módon kialakított telekosztás és útstruktúra, mely légifelvételét nézve könnyen képzelhetünk el egy barokk kastélyt a fiatal pár által választott telekre, a terület szimmetriatengelyébe.

Akárhogy is, a feladat, és remélt szép megoldása valamiképp mégis összefüggésbe kerül a fél éves kutatással, még akkor is, ha jobbára csak a kutatás segíti a tervezés folyamatát, s a családi ház aligha szolgálhat alátámasztásul a dolgozat bármely tézisének.

6.3 SZUBJEKTÍV BEFEJEZÉS

41. Családi ház helyszín Páty északi határában a Telki felé néző domboldalon

42. A felparcellázott mezőgazdasági terület helyszínrajza a kiszabályozott utakkal és körforgalmakkal, valamint a telkeken elhelyezett fém bódékkal.

43. A belső tér látványterve

44. ABRUPTARCHITECTURA (Cosmin Pavel, Cristina Constantin) Bragadiru-i (RO) családi ház előregyártott garázsok felhasználásával (2013)

45. Lacaton & Vassal - Coutras-i (FR) családi ház előregyártott fóliasátor szerkezetekből (2000)

FELHASZNÁLT IRODALOM

FELHASZNÁLT IRODALOM

Hreinn Friðfinnsson: House Project - First House, Second House, Third House
Crymogeia, Reykjavik 2012

Miriam Wiesel, Elke Beyer, Stefanie Oswald (szerk.): Schrumpfende Städte
Band 1 – Internationale Untersuchung
Hatje Cantz Verlag, Ostfildern-Ruit 2004

Réti Mónika (szerk.): Kívül-belül jó iskola – Tanító terek
Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest 2011

Herman Hertzberger: Space and Learning
010 Publishers, Rotterdam 2008

Pamela Woolner: The Design of Learning Spaces
Continuum International Publishing Group, London 2010

Benkő Melinda: Külső és belső tér közti átmenetek - kontrasztok és áttűnések
Ph.D. disszertáció, 2005

Klaus Overmeyer (szerk.): Urban Pioneers
Senatsverwaltung für Stadtentwicklung Berlin, jovis Verlag GmbH 2007

Mark Dudek (szerk.): Children's spaces
Architectural Press, Oxford 2005

Budapest Főváros Önkormányzatának tulajdonában lévő ingatlanokról gyűjtött anyagok a
Városépítési Főosztály adattárából

- Raumlabor <http://www.raumlabor.net> - megtekintve: 2013.06.08.
- Before I Die <http://inhabitat.com/before-i-die-art-project-transforms-abandoned-building-into-hopeful-bucket-list/> - megtekintve: 2013.06.08.
- Urban Catalyst <http://www.urbancatalyst-studio.de> - megtekintve: 2013.06.08.
- Heikonaut <http://neu.heikonaut.anschlaege.de/> - megtekintve: 2013.06.08.
- Országbíró-éf <http://epiteszforum.hu/lakotelepbol-lakopark-elkeszult-az-orszagbiro-setany> - megtekintve: 2013.06.08.
- Side effect <http://www.landezine.com/index.php/2011/11/landscape-architecture-israel/> - megtekintve: 2013.06.08.
- Herzberger <http://www.ahh.nl/> - megtekintve: 2013.06.08.
- School-works <http://www.school-works.org> - megtekintve: 2013.06.08.
- Baupiloten <http://www.baupiloten.com/en/projekte/learn-move-play-ground-2/> - megtekintve: 2013.06.08.
- MUF <http://www.muf.co.uk/archives/portfolio/dale> - megtekintve: 2013.06.08.
- Origo <http://www.origo.hu/itthon/20120831-kalmar-laszlo-fenyeselek-bay-zoltan-bezart-kozepiskolakban-jartunk.html> - megtekintve: 2013.06.08.
- Jurányi <http://fugeprodukcio.hu/> - megtekintve: 2013.06.08.
- SZIG <https://www.facebook.com/pez.szig> - megtekintve: 2013.06.08.
- Abruptarhitectura <http://abruptarhitectura.blogspot.hu/> - megtekintve: 2013.06.08.
- Lacaton&Vassal <http://www.lacatonvassal.com/> - megtekintve: 2013.06.08.
- Miller&Maranta <http://www.millermaranta.ch/> - megtekintve: 2013.06.08.
- BFVK <http://bfvk.hu/> - megtekintve: 2013.06.08.
- Óvoda-éf <http://epiteszforum.hu/pestszentimre-ovodacentrum-epiteszeti-tervpanyazat-nagy-balint-es-tarsai> - megtekintve: 2013.06.08.
- KSH http://www.ksh.hu/docs/hun/xtabla/onking/tablonk07_02_11.html - megtekintve: 2013.06.08.

Hreinn Friðfinnsson: House Project - First House, Second House, Third House
Crymoge, Reykjavik 2012

Az illusztrációnak szánt *Friðfinnsson alkotásokat bemutató könyv. Képanyag és leírások a művek bemutatásához.*

Preface valamint pp. 11, 35, 59

Friðfinnsson három művének értelmező bemutatása, keletkezéstörténet és építés

How a Secret Becomes a Myth (pp. 81-88)

Frédéric Paul elemzése Friðfinnsson munkáiról. Kint és bent viszonyainak változása a művek folyamán, melyik ház mit tartalmaz, és mit nem tartalmaz. A második ház szerepe: múlt és jelen összekötése, egyszerre tartalmazza az első házat, és a harmadik ház ígését.

ANNOTÁLT BIBLIOGRÁFIA

Herman Hertzberger: Space and Learning
010 Publishers, Rotterdam 2008

Alapmű kulcsszavakkal, új tipológiákkal, rengeteg klasszikus, és saját (www.ahh.nl/index_en.html) példával. A felépítés miatt is izgalmas – egyrészt a konkrét iskolaépülettel és udvarával foglalkozik (új követelményekhez új terek), másrészt a második rész az iskola határainak eltörlésével, feloldásával foglalkozik. Ez utóbbi még fontosabb a téma szempontjából: léteznek tanító terek az iskolákon kívül, ideális esetben az egész várost átszövik.

Foreword

Általános bevezető, a második rész összefoglalása (téri komplexitás, life-long learning, learning city, az iskola kiterjesztése)

Architecture and Schools

Iskolaudvar, általános elvek példákon keresztül, Duiker Open-Air School példája, mint extrém eset

The school entrance, The schoolyard, Outdoor space, The schoolyard a street, the street a schoolyard

Az egyes konkrét terek ismertetése, inkább a példák fontosak, illetve a saját példák megoldásai (pp.175-201)

The City as a Macro-School

Fontos a kinyíló iskolaudvarok szempontjából. Ha bezár az iskola, az udvar még része lehet a városnak, az iskola nem áll meg a kerítésnél... szintén példák. Learning in the street.

Cities for children

Városi terek értékelése, gyerekek bezárása iskolákba, az iskola a kizárólagos tér számukra.

Iskolába vezető út az első lépés. Pedig: learning és education ellentéte. A felnőttek tanulása, a tér használata is lehetne hasonló az iskolához, túlszabályozott, túltervezett városi terek.

Experience, tapasztalás, felfedezés.

Playgrounds, Playspace

A játszóterek léte a bizonyíték, hogy a város nem biztosít elég minőségi helyet. Playspace, dolgok, eszközök, terek alternatív használata. Egyfunkciós terek elvetése.

The Learning City

Ismét life-long learning, education permanente. Tanulás kiterjesztése univerzális léptékre.

Olvashatóság, részvétel. A tanulás képes megfékezni az elidegenedést. Kérdéseket feltevő és válaszokat adó város.

Réti Mónika (szerk.): Kívül-belül jó iskola – Tanító terek
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest 2011

Viszonylag friss összefoglaló tanulmánykötet magyar nyelven a jó iskola (tanító terek) általános alapelveiről. Meglehetősen felszínes építészeti szempontból, pedagógusoknak szülő kézikönyv inkább, de érint, említ sok fontos témát. Igazolás: a tanítás terei befolyásolják az oktatást. Az ideális iskola képének felvázolásához fontos.

1.2. A tanító terek szükségessége

általános téri feltételek, utalás Hertzbergerre, inkább a közös alkotás miatt fontos, de van benne kertről is

II.1. Fizikai jólét

határok, kerítés, zártság és nyitottság, kertek és udvarok szerepe!

II.2. Biztonság

udvar mint közösségi tér, valamint a szűkebb lakókörnyezettel szorosabbra fűzött viszony, valamint alternatív iskolatípusok (tanulók hálózata, szétszórt iskola, kiterjesztett iskola) kontrasztja az erőd-szerű iskolához képest (pp. 44) udvar délutáni nyitása, bejárat forgalomcsillapítása (pp. 58)

II.4. Közösségi terek

Iskolaudvar kialakításának pár fontos szempontja

II.5. Tanulásközpontúság

Tanulás az iskolaudvaron, újabb kritériumok, tevékenységformák, szabadtéri elemek konkrét leírása (pp. 116-123)

II.6. Olvashatóság

Útvonal, határvonala, csomópont, körzet – az iskolaudvaron is (pp. 132-137)

II.7. Azonosulás

Tájékozottság az iskolaudvaron, regionalizmus. Mit jelent ez vajon a városban? (pp. 163-166)

II. 8. Alkalmazkodóképesség

flexibilis átalakíthatóság, a módszerek és használat változásai, flexibilitás mint alapvető kritérium

III. Partneri tervezés

(közös alkotáshoz!)

Benkó Melinda: Külső és belső tér közti átmenetek - kontrasztok és áttünések
Ph.D. disszertáció, 2005

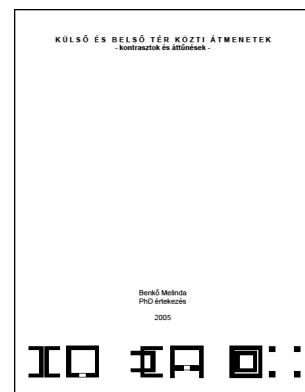
Átmeneti terek tipológikus vizsgálata. A kutatás szempontjából az elméleti, bevezető részek fontosak, érintőlegesen kapcsolódik ezeknél az iskolák nyitásához. Az átmeneti helyzetek tipológikus elemzése (ábrák) használhatóak lehetnek az iskolák zártságát-nyitottságát vizsgáló elemzésnél (az átmenet és nyitás lehetőségei).

1. Bevezetés – az átmenet kutatása

Klasszikus dichotómiák felbomlása, kint és bent ellentéte. A feloldódás okai (információ, globalizáció, hierarchia). Megatrendek érvényesek az iskola átalakulásának folyamatában is.

7.3.3 Külső és belső közti különbség szétbontása

Teljes építészeten való értelmezés, főleg az átmenetek lehetőségei építészeti formákban. Ilyen konkrét építészeti értelemben (téralkotás) is értelmezhető az iskolák építésze.

Pamela Woolner: The Design of Learning Spaces
Continuum International Publishing Group, London 2010

FUTURE SCHOOLS

A közös tematikus alkotáshoz fontos, az oktatási intézmények participatív tervezését, a Building Schools for the Future program tanulságait feldolgozó könyv. Az első rész esettanulmányai az iskolák életciklusának követéséhez használható (adaptálható átalakításokkal a változó igényekhez egy régi iskola, állandó újraértékelés).

I. Four schools through time

Négy iskola átalakításának esettanulmánya

II. The problems of poor environment for learning

Összefoglalás a különböző alapkövetelmények hiánya esetén várható konzekvenciákról

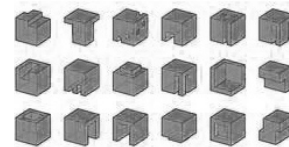
IV. The rationale for a collaborative design process

Közös alkotáshoz participatív rész! A participatív tervezés előnyeinek rögzítése, igazolása. A bevonás szintjei, résztvevők.

V. Collaborative school design: making it work

A különböző szintek részletes bemutatása: kit, hogyan, milyen konfliktusok? Kit miért érdemes bevonni? Mi a szerepük? Diákok, tanárok, szülők, személyzet, szűkebb társadalmi környezet. Bevonás eszközeire pár jó példa (útvonalterkép).

The Design of Learning Spaces

Pamela Woolner

